

Grote zilverreiger (*Egretta alba*)⁹ A027

1. Status:

Vogelrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1981). Voor Natura 2000 relevant als broedvogel én als niet-broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De grote zilverreiger is één van de twee recent in Nederland verschenen witte reigers. Behalve door de grootte verschilt hij van de kleine zilverreiger onder meer doordat de snavel geel is, afgezien van een zwarte punt in het broedseizoen, terwijl de tenen juist niet geel, maar zwart zijn. Het is een als eenling of in kolonies broedende watervogel van uitgestrekte rietmoerassen, die leeft van vis en andere waterdieren. De broedgebieden van de grote zilverreiger liggen in gematigde en tropische laaglandgebieden, verspreid over de hele wereld. In Europa en gematigd Azië komt de 'nominat'vorm *E. a. alba* voor, die overwintert in Zuid-Europa en Noord-Afrika, maar deels ook rond de broedgebieden. In Nederland is deze vogel tegenwoordig het gehele jaar aanwezig. De grote zilverreiger verspreidt zich na het broedseizoen over de regio en trekt deels zuidwaarts. Buiten het broedseizoen komt de soort ook voor buiten het moeras, onder meer in agrarisch cultuurland. Hij gebruikt gezamenlijke slaappleatsen, bijv. in rietvelden.

Relatief belang binnen Europa: De staat van instandhouding van de grote zilverreiger in de Europese Unie is volgens 'BirdLife' gunstig. Bij de ondersoort *E. a. alba* worden twee populaties onderscheiden. De voor Nederland relevante Europese populatie (inclusief Zwarte Zee en Oostelijk Middellandse Zeegebied) wordt geschat op 47.000 vogels en neemt toe.

1. Broedvogels: Het Nederlandse broedvogelvoorkomen van de grote zilverreiger betreft een geïsoleerde noordelijke populatie. De dichtstbijzijnde omvangrijke kolonies bevinden zich in de Neusiedlersee, Oostenrijk, voorts zijn er o.a. kleinere vestigingen in Midden-Frankrijk. De Europese populatie (2.500-4.000 paren in landen van de Europese Unie) is in 1970-1990 matig toegenomen, waarna de toename in 1990-2000 versterkt doorzette (aandeel Nederland <1%).

2. Niet-broedvogels: De grote zilverreigers die buiten het broedseizoen in Nederland pleisteren, zijn vrijwel uitsluitend vogels die horen bij onze eigen broedpopulatie. Het seizoensmaximum van de in Nederland getelde vogels neemt jaarlijks toe. Naar schatting verblijft 66% in de gebieden waar de watervogelstand wordt gevolgd ('monitoringsgebieden'). Het seizoensmaximum van de in de Nederlandse aanwezige vogels (november) bedroeg in 1999/2000 t/m 2003/2004 gemiddeld ongeveer 500 vogels, waarmee Nederland totaal naar schatting ruim 1% van de internationale populatie herbergt.

3. Bijdrage van gebieden

3.1 Broedvogels

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: Het zwaartepunt van de verspreiding van de grote zilverreiger ligt in de Oostvaardersplassen. Verder zijn incidentele broedgevallen elders gemeld of vermoed (o.a. bij Gouda en in de Veenhuizerstukken bij Stadskanaal).

⁹ In het Nederlands soortenregister www.nederlandseoorten.nl met de wetenschappelijke naam *Casmerodius albus*

Verspreidingskaart grote zilverreiger (broedvogel)

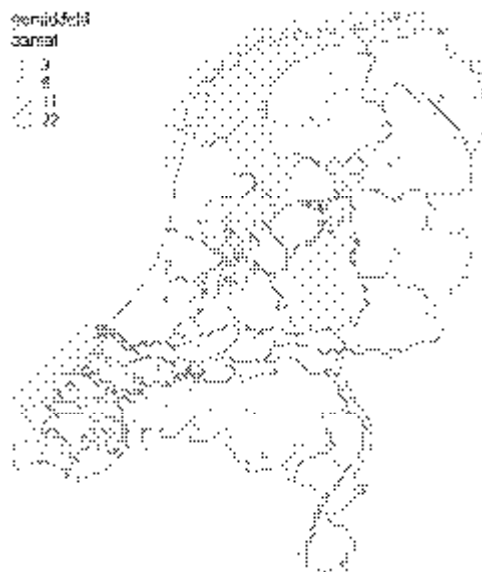
Huidig voorkomen en Natura 2000: In de periode 1999-2003 werden gemiddeld 27 paren van deze soort geteld, waarvan 97% in onder de Vogelrichtlijn aangewezen gebieden.

Gebied	Gemiddelde 99-03
(078) Oostvaardersplassen	25

Aantallen broedparen grote zilverreiger in Natura 2000 gebieden

3.2 Niet-broedvogels

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: Pleisterende grote zilverreigers komen op een groeiend aantal locaties voor. Na de broedtijd verspreiden ze zich vanuit de Oostvaardersplassen en andere broedplaatsen over de regio, met o.a. toenemende aantallen in de randmeren (augustus-december). Kleinere aantallen ziet men in meer binnenlandse zoetwatergebieden boven de rivieren. In de winter zijn grote zilverreigers ook zuidelijker te zien, bijv. in de Biesbosch, Krimpenerwaard en Budel. In het concentratiegebied van de kleine zilverreiger, de zoute delta, is de grote zilverreiger juist schaars.

Verspreidingskaart grote zilverreiger (niet broedvogel)

Huidig voorkomen en Natura 2000: De grote zilverreigers foerageren voor ca. 59% in Vogelrichtlijngebieden.

Gebied	Functie: foerageren of slapen	Gemiddeld seizoens-gemiddelde 99/00-03/04	Gemiddeld seizoens-maximum 99/00-03/04
(078) Oostvaardersplassen	f	30	
(112) Biesbosch	f	10	
(103) Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	s		60
(112) Biesbosch	s		60
(014) Deelen	s		40
(076) Veluwerandmeren	s		40

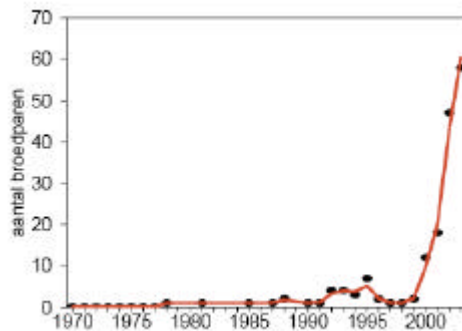
Voornaamste functies en gemiddelde aantallen grote zilverreiger in Natura 2000 gebieden¹⁰

4. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

4.1 Broedvogels

Trends in Nederland:

De soort broedt vanaf 1991 jaarlijks in ons land, na enkele eerdere gevallen. Het oudste bekende broedgeval dateert uit 1978. In het kerngebied de Oostvaardersplassen neemt het aantal broedgevallen sinds 1991 toe, elders in Nederland bleef het broeden onregelmatig. De landelijke broedpopulatie bedroeg in 1998-2000 resp. 1, 2 en 11 paren. Sindsdien steeg het aantal spectaculair: 18 in 2001, 47 broedparen in 2002 en 58 in 2003. Het gemiddelde aantal bedroeg 27 paren in 1999-2003.

Aantalsontwikkeling broedparen grote zilverreiger

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse broedpopulatie van de grote zilverreiger laat sinds 1981 (1981-2003) een sterke toename zien. Ook over de periode 1994-2003 vertoont de landelijke trend een sterke toename. Vrijwel alle paren broedden in één grote kolonie in de Oostvaardersplassen. In het voorjaar van 2006 werden hier 143 nesten geteld, waarmee ook de landelijke toename voorlopig lijkt door te zetten.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig.

In de jaren 1975-1977 kwam de soort als broedvogel nog niet in Nederland voor, pas sinds 1978 is het broedvoorkomen van de grote zilverreiger gemeld. De soort is nu in totaal in 12 atlasblokken aangetroffen. Broedgevallen zijn met zekerheid vastgesteld in de Oostvaardersplassen en in Zuid-Holland.

¹⁰ Ten opzichte van het jaar 2000 is er nu een beter beeld van de gebieden die een relevante bijdrage leveren voor de grote zilverreiger. Dit heeft er toe geleid dat bij deze soort deels voor andere gebieden een doel is geformuleerd.

Beoordelingsaspect populatie: gunstig.

Sinds de permanente vestiging in 1991 vertoont de populatie een sterke, doorgaande toename.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig.

Gezien de sterke populatiegroei is de kwaliteit van het leefgebied op dit moment geen beperkende factor.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: gunstig

De toekomst oogt gunstig, gelet op de grootschalige uitbreiding van de grote zilverreiger binnen Europa en de voortvarende vestiging in eigen land. Er zijn nog geen tekenen die op afvlakking van de groei wijzen, en het toenemende aantal zomerwaarnemingen op potentieel geschikte locaties doet vermoeden dat een verdere uitbreiding in het verschiet ligt. Verdroging en verlanding van moerassen door onnatuurlijk peilbeheer en een beperkte waterkwaliteit (eutrofiëring) kunnen de groei van de populatie uiteindelijk beperken. Doordacht waterpeil- en rietbeheer in grote moerassen en aanleg van nieuwe natte natuur kunnen echter de groei stimuleren. Wellicht zal een strenge winter voor excessieve sterfte zorgen; gelet op de klimaatverandering, met een tendens naar meer zachte winters, valt echter niet te verwachten dat het winterweer een duidelijke rem op de populatiegroei zal zetten.

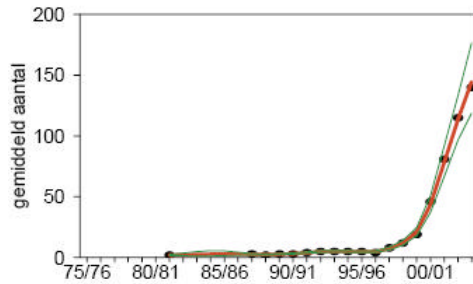
Definitie gunstige staat van instandhouding: Uitbreiding van het broedareaal en behoud van het huidige bolwerk de Oostvaardersplassen is voor een gunstige staat van instandhouding van de soort nodig. Verder is een toename van aantallen en uitbreiding van het verspreidingsgebied vereist tot een duurzaam populatieniveau is bereikt met ten minste 5 sleutelpopulaties van elk ten minste 20 paren. Van belang is dat er voldoende aan geschikt leefgebied is voor de streefpopulatie, met voldoende voedselaanbod en nestgelegenheid. Als de huidige trend verder doorzet, moet het mogelijk zijn tenminste het duurzame populatieniveau te bereiken.

Oordeel: gunstig

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	onbekend	gunstig
Populatie	onbekend	gunstig
Leefgebied	onbekend	gunstig
Toekomstperspectief	onbekend	gunstig
Eindoordeel	onbekend	gunstig

4.2 Niet-broedvogels

Trends in Nederland: De ontwikkeling van het aantal niet-broedvogels van de grote zilverreiger is sterk gekoppeld aan die van de Nederlandse broedpopulatie. Seizoensgemiddelden van 1 of 2 vogels begonnen in de jaren negentig sterk toe te nemen.

Aantalsontwikkeling grote zilverreiger (niet broedvogel)

Recente ontwikkelingen: In de periode 1994-2003 is sprake geweest van een sterke toename, waarvan het eind nog niet in zicht is. Buiten het broedseizoen gaat het inmiddels om enige honderden vogels (bij maandelijkse watervogeltellingen in 2001/02 en 2002/03 zijn maxima geteld van 156 resp. 181 vogels in oktober). Ook gebieden buiten de directe omgeving van de broedplaatsen worden belangrijker, slaapplekken van tientallen vogels zijn onder meer ontstaan in De Deelen en de Nieuwkoopse Plassen.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig.

Vanuit de kerngebieden worden nieuwe pleisterplaatsen bezet, en het aantal gebruikte gebieden neemt toe.

Beoordelingsaspect populatie: gunstig.

Het aantal grote zilverreigers dat men ziet buiten de broedtijd neemt sterk toe, en de vogels verspreiden zich over een groeiend aantal gebieden.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig.

Gezien de sterke, doorgaande groei van de aantallen grote zilverreigers vormt de kwaliteit van het leefgebied op dit moment geen belemmering voor de populatie-ontwikkeling.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: gunstig

De toekomst oogt gunstig, gelet op de grootschalige uitbreiding van de soort binnen Europa en de voortvarende vestiging in eigen land. Doordacht waterpeil- en rietbeheer in grote moerassen en aanleg van nieuwe natte natuur kunnen de groei stimuleren. Wellicht zal een strenge winter voor excessieve sterfte zorgen; gelet op de klimaatverandering, met een tendens naar meer zachte winters, valt echter niet te verwachten dat het winterweer een duidelijke rem op de populatiegroei zal zetten.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Nodig is een leefgebied met voldoende omvang en kwaliteit voor een seizoensgemiddeld aantal van 80 grote zilverreigers in het landelijke monitoringsnetwerk, dat is gemiddelde waarde van de seizoensgemiddelden van 1999/2000 t/m 2003/04.

Oordeel: De 'Staat van Instandhouding' is in 1981 niet beoordeeld omdat de soort een in ons land nieuwe broedvogel betreft, waarvan het eerdere ontbreken niet duidelijk op factoren als de kwaliteit van het leefgebied kan worden teruggevoerd. In 2004 wordt het oordeel 'gunstig' gezien de doorgaande, positieve trend, zonder dat er (historische) aanleiding is om het instandhoudingsdoel hoger te leggen dan de meest recente aantallen.

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	nvt	gunstig
Populatie	nvt	gunstig
Leefgebied	nvt	gunstig
Toekomst	nvt	gunstig
Eindoordeel	nvt	gunstig

5. Bronnen

- Festetics, A. & Leisler, B. 1999. Reiher und Löffler am Neusiedler See. *Ökologie der Vögel* 22: 269-329.
- Kooij, H. van der & Voslamber, B. 1997. Aantalsontwikkeling van de Grote Zilverreiger *Egretta alba* in Nederland sinds 1970 in een Europees perspectief. *Limosa* 70: 119-125.